

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: והוא שיש "גדול הבית" בבית, שאז מצטרף האבל הצעיר למנינו של האבל הגדול ממנו. אבל אם גדול האבלים לא היה בבית, והגיע לאחר שהתיישבו הצעירים ממנו שבעה, אין מנינם עולה לו, והוא צריך למנות שבעה משעה שהתיישב (257).

איבעיא לחו:

כב-א הלך גדול הבית לבית הקברות כדי לקבור את המת, וחזר – מהו? האם מחמת שהשתהה לצורך קבורת המת נחשב הדבר

כאילו היה בבית, ועולה לו מנין הימים של אחיו הצעירים, או לא? (258)

תא שמע, דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: אפילו הלך גדול הבית לבית הקברות, והשתהה שם, וחזר, מונה עמהן.

ותמהינן: וכי אם הלך גדול הבית לקבור את המת הוא מונה עמהן?

והרי התניא: מונה לעצמו?!

ומשנינן: לא קשיא.

שתחילת אבילותו היתה מאוחרת מהם. שחלות אבילות שלהם היתה משעה שהחזירו פניהם לשוב לביתם [מאחר ואינם עתידים לראותו עוד], וחלות אבילות שלו היתה משעת סתימת הגולל. ולפירושם, נקטה הגמרא "הלך גדול הבית" כדי להשמיענו, שאפילו גדול הבית [שדינו חמור משאר האחרים, וכמו שמצאנו לדעת תנא קמא], יתכן שיצטרף עם שאר האבלים, כשהלך לבית הקברות. קרן אורה.

ב [הריטב"א פירש בשם הראב"ד, שהנידון הוא אפילו כשבית הקברות במקום קרוב. וטעמו, שאף לדעת רבי שמעון יש לחלק בין כשגדול הבית בבית לכשאינו בבית, ועל כן יש מקום ספק בציוור שהלך גדול הבית לבית הקברות [שאו נחשב כאין האיש בביתו], אם אף על פי כן יצטרף עמהם, הואיל והלך להתעסק בצרכי המת.

אבל הרא"ש מפרש, שהנידון הוא לענין אחר שבא במקום קרוב, בתוך ז', שהצרכנו שיהיה גדול הבית בבית, כדי שיוכל להצטרף עמהם [אף לרבי שמעון], ובוה נסתפקנו האם כשהלך גדול לבית הקברות, נדון אותו כאילו הוא נמצא עמהם, הואיל והלך להתעסק בצרכי המת.

257. דין זה נאמר בגמרא על דברי תנא קמא. והביא הרמב"ן בשם הלכות גדולות, שחילוק זה אינו אלא לדעת תנא קמא, אבל לדעת רבי שמעון, אין לחלק בין גדול לקטן. אך בשם הראב"ד כתב, שחילוק זה נאמר אף לדעת רבי שמעון. וע"ע בהערה הבאה.

258. רש"י בכת"י והתוס' מפרשים, שהנידון הוא לענין גדול עצמו. ופירוש זה נחלק לשני פנים.

א [התוס' מבארים, שמקום הספק הוא כשהבית הקברות במקום רחוק דוקא, שאילו היה במקום קרוב, היה ודאי מונה עמהם, אפילו בא לאחר ג', שהרי לקמן בגמרא הוכרעה ההלכה כרבי שמעון. וכמו כן, דעתם, שרבי שמעון אינו מחלק בין כשגדול הבית בבית לאינו בבית [שהרי כשהלך גדול הבית לבית הקברות יש מקום לדונו כאין גדול הבית בבית], וכדעת ההלכות גדולות שהבאנו בהערה הקודמת. ולכן הוכרחו לפרש הנידון במקום רחוק.

ומקום הספק הוא, הואיל והליכתו היתה לצורך קבורת המת, יש לדונו כאילו יושב עמהם יחד, ולכן יכול להצטרף עמהם, אף על פי

אמר להו רבא לבני מחוזא: אתון, אתם דלא אזליתו בתר ערפא, שאינכם הולכים אחר המטה ללוותה עד הקבורה, אלא הולכים ללוותה רק דרך מועטה — מבי מהדריתו אפכייכו משעה שאתם מחזירים פניכם מבכא דאבולא משערי העיר פנימה, אתחילו מנו, התחילו למנות את ימי האבלות, ואינכם צריכים להמתין זמן משוער שבו יקברו את המת⁽²⁶⁰⁾.

רבי שמעון אומר אפילו בא אחד האבלים ביום השביעי ממקום קרוב — מונה את שבעה הימים עמהן. דהיינו, שנוהג אבלותו רק יום אחד.

אמר רבי חייא בר גמדיא אמר רבי יוסי בן שאול אמר רבי: והוא, שבא ביום השביעי ועדיין מצא מנחמין יושבים אצלו, אצל האבל שהיה בבית.

אך אם כבר קמו המנחמים מאצלו, הסתיים בכך מנין ימות השבעה, בשחרית, וזה שבא

הא שמונה עמהם — דאתא בנו תלתא, שחזר מהקבורה תוך שלשה הימים הראשונים.

והא שמונה לעצמו — דלא אתא שלא חזר ובא בנו תלתא בתוך שלשה ימים, אלא לאחר מכן⁽²⁵⁹⁾.

כי הא דאמר להו רב לבני הצלפוני: אלו שהלכו לקבור את המת, וחזרו, דאתו בנו תלתא — לימנו בהדייכו, ימנו שבעה אתכם.

דלא אתו בנו תלתא — לימנו לנפשיהו, מיום שחזרו מהקבורה.

מצות אבלות ומנין ימי האבלות מתחילים עם סתימת הגולל. במה דברים אמורים, בקרובי המת המלויים אותו עד לבית הקברות. אבל אם קוברים את המת במקום מרוחק, וחלק מהקרובים חוזרים מהלויה אל ביתם לפני הקבורה, מתחיל מנין ימי האבלות שלהם משעה שחזרו.

האחר תוך ג', אינו מצטרף עמהם, מאחר והגדול אינו מונה עמהם, והרי זה כאין גדול הבית בבית. כן ביאר הקרן אורה.

260. כתב הרמב"ן, שזהו דוקא כשהוא נקבר בעיר אחרת, שבאופן זה, מיד כשהם מחזירים את פניהם, הרי הם מסיחים דעתם מקבורתו, ולכן חלה עליהם אז אבילות, אבל כשהוא נקבר באותה העיר, שאינם מסיחין דעתם ממנו עד שיבואו ויאמרו להם שנקבר, אין האבילות חלה עליהם עד שיודיעום שנקבר. וע"ע בש"ך [שעה א] ובדגול מרבבה שם.

וכתב הריטב"א, שכל זמן שהם עדיין חוץ לעיר, אף על פי שכבר החזירו פניהם וחלה עליהם אבילות, מכל מקום אינם מחוייבים

259. לפי פירוש רש"י ותוס' הנ"ל, החילוק הוא בין כששב הגדול בתוך ג', שאז מצטרף הוא עצמו עמם, לכששב לאחר ג'. ואף על פי שרבי שמעון אינו מחלק בין תוך ג' לאחר ג', זהו דוקא כשבא אחר להצטרף עמהם ויש גדול הבית בבית, אבל כשבא הגדול עצמו להצטרף [לפירוש הראב"ד הנ"ל], או כשבא ממקום רחוק [לפירוש התוס' הנ"ל], ובאנו לצרפו מפני שהליכתו היתה לצורך המת, בזה מודה רבי שמעון שיש לחלק בין תוך ג' לאחר ג'. ולפי פירוש הרא"ש החילוק הוא, בין כששב הגדול בתוך ג', שאז יכול האחר להצטרף עמם, אפילו כשבא אצלם לאחר ג', כיון שהגדול עצמו מצטרף עמהם, שוב נחשב כגדול הבית בבית, אבל כששב הגדול לאחר ג', אזי אפילו בא

עתה צריך למנות שבעה בפני עצמו (261).

בעי רב ענן: אם ננערו המנחמים לעמוד, ולא עמדו עדיין, והגיע האבל שלא ישב — מהו? האם נחשב הדבר שהגיע לאחר השבעה, או שעדיין נחשב תוך שבעה, כי עוד לא קמו.

ומסקינן: תיקו.

גמירי חבריה דרבי אבא בר חייא מרבי אבא, ומנו — רבי זירא, ואמרי לה, חבריה דרבי זירא מרבי זירא, ומנו — רבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא, אמר רבי יוחנן:

א. הלכה כרבן שמעון בן גמליאל בהלכות טריפות.

ב. והלכה כרבי שמעון באבל.

ומבארינן: הלכה כרבי שמעון באבל — הא דאמרן, שאפילו הגיע האבל ביום השביעי הוא מונה עמהם.

והלכה כרבן שמעון בן גמליאל בטריפות —

דתנן: בני מעים שניקבו, וליחה פותמתן — כשרה, אף על פי שסתם נקב בבני מעים מטריף, דברי רבן שמעון בן גמליאל.

מאי ליחה? איזו היא ליחה הסותמת שסתימתה מכשירה?

אמר רב כהנא: שירקא דמעיא, לחות המעים, דנפיק אנב דוחקא, היוצאת תוך דחיקת המעים.

אמר מאן דהוא, אדם אחד, ששמע שאומרים בשם רבי זירא או בשם רבי אבא בריה דרבי חיא בר אבא, שגרו בארץ ישראל, שהלכה כרבי שמעון בן גמליאל בטרפות והלכה כרבי שמעון באבל:

איזבי, אזכה ואסיק, ואעלה לארץ ישראל, ואגמרא לשמעתא ואלמד שמועה זו מפומיה דמריה, מפי בעל השמועה עצמו, רבי זירא או רבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא.

כי פליק כשעלה לארץ ישראל, אשכחיה מצאו לרבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא.

אמר ליה, שאל אותו אדם שעלה מבבל: האם אכן אמר מר שהלכה כרבן שמעון בן גמליאל בטריפות?

אמר ליה: אנא — "אין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל" אמרי!

ועוד שאלו: זה שאומרים בשמך שהלכה

מקצת היום, עדיין לא נתבטל מהם גזירת ז'. כן כתבו התוספות. וכן הוא לשון הגמרא לעיל, "כיון שעמדו מנחמין מאצלו, מותר ברחיצה". ועיין הערה 189.

אולם הקרן אורה רוצה לפרש, שדין זה נכון לדעת הכל, שכדי להצטרף אליהם ולמנות עמהם יש צורך שיהיו שאר האבלים נוהגין בפועל בכל דיני אבילות, ומאחר שכבר עמדו

לחלוץ מנעליהם, וכמו שלמדנו לעיל [טו] לענין תענית גשמים.

261. פירש השיטה, שרבי סובר כאבא שאל, שאומרים "מקצת היום ככולו" ביום ז', ולכן, כשבא אצלם לאחר שעמדו המנחמין, אינו מונה עמהן, שכבר נתבטל מהם גזירת ז'. אבל כל זמן שעדיין המנחמין אצלם, אף על פי שכבר נכנס

על כל המתים כולן, אם מרחח מטתו, ממהר להוציא את מיטת המת לקבורה — הרי זה משובח, היות ויש להקדים ולקבורו, שהרי אם מלינו עובר ב"בל תלין".

אך על אביו ועל אמו, אם ממהר לקבורם, ואינו ממתין שיאסף עם רב לכבודם בשעת הלוייה והקבורה — הרי זה מגונה (262).

אך אם היה ערב שבת, או ערב יום טוב ומיהר לקבורם — הרי זה משובח, שאז אינו עושה את המהירות לקבורם, אלא לכבוד אביו ואמו.

על כל המתים כולן, רצה ממעט בעסקו של סחורה, רצה אינו ממעט.

כב-ב

אבל על אביו ועל אמו — ממעט בסחורה (263).

על כל המתים כולן, רצה — חולץ את כתפו, שמוריד את הבגד, וחושף את הכתף, רצה

כרבי שמעון באבל — מאי, האם אכן כך היא ההלכה?

אמר ליה: פלוגתא נינהו!

דאיתמר, רב חסדא אמר: הלכה כרבי שמעון באבל, וכן אמר רבי יוחנן: הלכה כרבי שמעון באבל.

ואילו רב נחמן אמר: אין הלכה כרבי שמעון באבל.

ומסקנת הדברים:

א. אין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל בטרירפות.

ב. והלכה כרבי שמעון באבל. היות דאמר שמואל שהלכה כדברי המיקל באבל.

ומביאה עתה הגמרא את הדין ששנינו בברייתא במסכת שמחות [פרק ט]:

[ואולי יש לפרש כונתם, שאינו עושה אלא כפי הנצרך למניעת ההפסד, ולא יותר מכך, מה שאין כן בשאר קרובים, שהוא מותר לסיים המלאכה שהתחיל בעשייתה מפני ההפסד, וכמו שהבאנו בפרק ב' הערה 3 לענין חול המועד]. ולכן פירש הכסף משנה, שהגידון הוא לאחר ז', בתוך ימי השלשים, שיש לו למעט בעסקו בימים אלו. וכמו שמצאנו לענין תעניות גשמים, שממעטין במשא ומתן. וכעין זה כתב הריטב"א. והנמוקי יוסף כתב, שיש מעמידים דין זה דוקא במשא ומתן. וכתב מהרש"ל בתשובותיו [סז], שלדיעה זו אין האבל אסור אלא במלאכה גמורה, אבל מותר הוא בפרקמטיא. אך בשו"ע [שפ ג] נפסק לאסור אפילו במשא ומתן. ומקורו מירושלמי כאן [ה]. וע"ע בקרן אורה.

המנחמין מאצלם, אף על פי שעדיין יש עליהם איסורי אבילות, שוב אינו מונה עמהם.

262. ביאר הנמוקי יוסף, שבשאר קרובים שאין הדרך להספידם הרבה, אם כן בזה שמושה מיטתם יש להם בזיון בכך, מה שאין כן באביו ואמו, שהוא מחוייב לקונן ולהספידם הרבה, הרי הם מתכבדים על ידי שהייה זו. והביאו הראשונים, שכאשר משהה המיטה לכבוד המת, מותר לו אפילו להלינם, כמבואר בסנהדרין [מז].

263. התוס' [לקמן כז] מפרשים בדבר האבד. ואף על פי שמלאכה זו מותרת, מפני כבוד אביו ואמו יש לו למעט. והכסף משנה [ו ט] כתב, שאין סברא שיצטרך לאבד ממונו עבור זה.